

УДК 35.073.515/477.62

Кучкова О.В.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ЛОГІСТИКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

ДВНЗ „Український державний хіміко-технологічний університет”, м. Дніпропетровськ

Досліджено теоретичні питання формування логістики промислового підприємства. Проаналізовано погляд закордонних вчених на визначення поняття «логістичної системи». Аналіз визначень поняття логістичної системи в західній літературі приводить до висновку, що багато авторів користуються різними термінами, що описують по суті однакові логістичні активності. Розглянуто підходи до досліджень теоретичних основ логістичної діяльності підприємства. При використанні логістичного підходу до діяльності підприємств і фірм слід звернути увагу на те, що комплексне прикладне використання логістичної системи можливо лише при досягненні певного рівня розвитку економіки і мислення. Ступінь застосування логістики є непрямым критерієм рівня розвитку суспільства. В статті подано власне бачення категорії «логістика промислового підприємства». Завдяки запропонованому, більш вдосконаленому визначенню «логістики промислового підприємства» з'являється можливість найбільш чітко конкретизувати підходи до логістичних підходів, які приведуть до підвищення ефективності діяльності роботи промислового підприємства.

Ключові слова: логістика, логістична діяльність, логістика промислового підприємства, логістична система.

Постановка проблеми

В умовах ринкових відносин будь-яка господарська структура прагне підвищити свою конкурентоспроможність. Це прагнення базується на виявленні та усуненні всіх факторів, що ведуть до необґрунтованого збільшення будь-яких господарських витрат. У зв'язку з цим виникає необхідність у науковому визначенні сутності цих понять, у тому числі понять промислової логістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблеми теоретичного обґрунтування поняття логістики як системи викладені в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, та-

ких як Бажин, Є.В. Крикавський, В.Є. Ніколайчук, Б.О. Анікін, А.М. Гаджинський, О.О. Сміхов, С.О. Уваров, А. Харрісон та інші.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Проведений аналіз наукової літератури свідчить про достатньо вагоме теоретичне обґрунтування проблеми функціонування та розвитку логістичних систем.

Однак, серед науковців досі не має єдиного підходу до визначення змісту, структури та поняття логістичної системи промислового підприємства.

Мета та виклад основного матеріалу

Метою даної статті є розробка теоретико-

методологічних положень формування та ефективного використання логістичної системи промислових підприємств, що сприяє зростанню економічного розвитку держави в світових умовах глобалізації та інтеграції.

Велика частина відомих визначень логістики включає в сферу даної науки вивчення різних процесів руху товару. Мається на увазі переміщення матеріальних ресурсів і готової продукції на всіх стадіях і етапах, у тому числі виробниче споживання в господарських структурах.

За формою тлумачення всю сукупність визначень можна умовно розділити на два напрями.

Перше зводиться до трактування логістики, як сфери господарської діяльності з управління тільки матеріальними та інформаційними потоками в сфері виробництва та обігу.

Друге надає логістику як міждисциплінарне науковий напрям, що має практичний характер і пов'язаний з пошуком нових можливостей підвищення ефективності поточкових процесів будь-якого характеру.

Щоб зробити відповідний висновок про сутність даного поняття, необхідно звернутися до кількох найбільш відомих визначень логістичної системи підприємства. Так, Американська рада з проблем менеджменту визначає логістику як планування, реалізацію та контроль технологічно і економічно ефективних процесів переміщення та складування вантажів, матеріалів, напівфабрикатів і готової продукції, а також передачу відповідної інформації від місця виробництва до місць споживання відповідно до інтересів споживачів. Британський інститут проблем організації закупівельної діяльності формулює поняття логістики як управління та координацію у рамках ланцюга: «постачання – виробництво – збут», включаючи вибір постачальника, організацію матеріального забезпечення виробництва, розміщення запасів і доведення готової продукції до споживачів по каналах розподілу.

Незважаючи на авторитетність джерел, незгоду з таким визначенням висловлюють ряд як прогресивних, так і ортодоксальних вчених. Останні захищають консервативний підхід та пропонують обмежити логістику як науку тільки проблемами управління процесами фізичного розподілу матеріальних ресурсів у просторі та часі, тобто тими питаннями, якими вона займалася на початкових етапах свого розвитку.

Така позиція щодо визначення сутності поняття логістичної системи підприємства не може вважатися доцільною з низки причин. В першу чергу, не можна виключити логістичні дослідження та практичні розробки, що мають

місце за багатьма напрямами і аспектами господарської діяльності. Крім того, в цьому випадку логістична система підприємства зводиться лише до області менеджменту, пов'язаної з фізичними операціями з переміщення засобів виробництва, але від логістики будуть залежити дуже важливі області досліджень, такі як: планування господарської діяльності, удосконалення процесів управління матеріальними та інформаційними потоками на всьому шляху проходження, включаючи виробництво, питання технічного і технологічного забезпечення транспортно-складських робіт та ін.

Тому представник більш прогресивних поглядів професор Пфоль з Німеччини трактує логістичну систему як процес планування, реалізації і контролю ефективних і економічних, з точки зору витрат, переміщення і зберігання матеріалів, напівфабрикатів і готової продукції, а також пов'язаної з ними інформації про поставку товарів від місця виробництва до місця споживання відповідно до вимог клієнтури.

Підтримуючи аналогічну позицію щодо визначення такого поняття, професор Г. Павеллек висловлюється більш лаконічно: «Логістика – це планування і контроль що надходить на підприємство, оброблюваного там і залишає це підприємство матеріального потоку та відповідного йому інформаційного потоку».

Голова союзу фірм Німеччини з виробництва складської техніки В. Кильхоф вважає, що логістика – це координація всіх систем руху матеріалів і готової продукції як усередині підприємства, так і поза його. Вона дозволяє управляти матеріалопотоками від моменту заготовки до реалізації у фізичному, інформаційному та організаційному сенсах.

З точки зору цілої низки вчених – економістів Гаджинского А.М. Дегтяренко В.М. Промислова Б.Д. Сиромятникова Є.С. Гордона М.П. та інших, логістика підприємства інтерпретується як певна сфера діяльності, заснована на глибокій інтеграції попиту, виробництва, обігу, транспорту та інформації. Логістичну систему підприємства розглядають також як напрям, мета якого полягає в розробці методів і організаційних форм управління поточковими процесами для максимального задоволення попиту на продукцію і доведення її до споживача в обумовлений термін з мінімальними витратами.

На першому Європейському конгресі (1974 р.) з питань матеріальних потоків логістика була визначена як наукове вчення про системне планування, управління і контроль матеріальних потоків, енергетичних потоків, інформаційних, а також пасажирських потоків.

Аналіз визначень поняття логістичної сис-

теми в західній літературі приводить до висновку, що багато авторів користуються різними термінами, що описують по суті однакові логістичні активності. Трапляються такі терміни, як physical distribution (фізичний розподіл), marketing logistics (логістика маркетингу), materials management (управління матеріалами та сировиною), logistics engineering (логістичний інжиніринг), industrial logistics (промислова логістика), supply management (управління постачанням), integrated logistics management (управління інтегрованою системою логістики), distribution management (управління розподілом), supply chain management (управління логістичним ланцюгом) та ін.

За кордоном в підручниках найчастіше наводять визначення логістики, дане Радою логістичного менеджменту в 1985 р. Причому повсюдно вживається термін «логістичний менеджмент» (або «менеджмент в бізнес-логістиці»), а не «логістика», що підтверджує її практичний характер застосування. У вітчизняній літературі зустрічаються різноманітні визначення логістики, такі як:

– логістика – це наукова дисципліна про управління потоками в системах [1].

– логістика – процес управління виробництвом, рухом та зберігання матеріалів, виробів і товарів, а також супутніх їм інформаційних потоків за допомогою організації каналів товароруку, так що поточні і майбутні витрати мінімізуються за умови вискоєфективного (надійного) виконання і доставки замовлень [2].

– логістика – науковий напрям, вчення про планування, управління і спостереженні (відстеженні) при русі матеріальних і інформаційних потоків у виробничих і енергетичних системах [2].

– логістика як наука вивчає потокові процеси в економіці, зокрема, управління рухом товару або управління матеріальними ресурсами для потреб постачання – ці потоки обумовлені процесами купівлі–продажу та у свою чергу породжують грошові (фінансові потоки) [4].

– логістика – наука про планування, організацію, управління, контроль і регулювання руху матеріальних і інформаційних потоків в просторі і в часі від їх первісного джерела до кінцевого споживача [5].

– логістика – комплексний напрям у науці, що охоплює проблеми управління матеріальними та інформаційними потоками в їх взаємодії [6].

– логістика – міждисциплінарний науковий напрям, безпосередньо з пошуком нових можливостей підвищення ефективності матеріальних потоків [7].

– логістика – науково-практичний напрям господарювання, що полягає в ефективному

управлінні матеріальними потоками в сферах виробництва та обігу [8].

– логістика – наука про раціональну організацію виробництва і розподіл, що дозволяє комплексно із системних позицій охоплювати питання постачання, організувати збут і розподіл [9].

– логістична система – організація системи, що включає виробництво, зберігання, транспортування і розподіл продукції з максимальним прибутком [10].

– логістична система – науковий інструментарій ефективної взаємодії продуктивних сил суспільства шляхом системної організації та оптимізації матеріальних та інформаційних потоків [11].

– логістика – наука про організацію та планування матеріальних ресурсів у суспільному виробництві (на всіх його ділянках) та управління цим процесом [12].

– логістика система-концепція прогнозування, заснована на досягненні високого рівня надійності управління процесами доставки, і тому здійснення цієї концепції забезпечує бізнесменам відносну стабільність їх діяльності в умовах невизначеності середовища [13].

– логістика – це наука про планування, контроль і управління транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними і нематеріальними операціями, здійснюваними в процесі доведення сировини і матеріалів до виробничого підприємства, внутрішньозаводської переробки сировини, матеріалів і напівфабрикатів, доведення готової продукції до споживача, у відповідності з інтересами і вимог останнього, а також передача, зберігання і обробка відповідної інформації [3].

Розглянуті підходи до досліджень теоретичних основ логістичної діяльності підприємства не виключають один одного, а доповнюють, розширюючи і поглиблюючи поняття логістичної системи. Аналізуючи всі ці визначення можна зробити висновок про те, що при використанні поняття «логістика» слід виходити з досліджуваних логістичних систем.

В даний час логістика виділилася в спеціальну дисципліну, тісно пов'язану з низкою економічних наук, статистикою, математикою та ін. Теоретичні положення і конкретні рекомендації логістики активно впроваджуються в практичну діяльність фірм і компаній у багатьох країнах. Все частіше логістична система підприємства розуміється і застосовується в досить широкому контексті – як методологія оптимізації економічних і управлінських процесів.

При всій значимості використання логістичного підходу до діяльності підприємств і фірм слід звернути увагу на те, що комплексне

прикладне використання логістичної системи можливе лише при досягненні певного рівня розвитку економіки і мислення. Підтвердженням цього може стати той факт, що ще в першій половині ХХ століття застосування логістичної системи було неможливим, не кажучи вже про більш ранні періоди. Звідси можна зробити висновки, що ступінь застосування логістики є непрямым критерієм рівня розвитку суспільства. В той же час, як показує практика, неправомірно було б заперечувати можливість використання окремих елементів, прийомів і методів логістики навіть на нижчих, первинних стадіях організації процесів виробництва та обігу.

Виникнення поточкових процесів і явищ викликане впливом певних факторів. Їх динаміка знаходиться в залежності від певних умов, вони, у свою чергу, є наслідком деяких подій, що відбуваються в різних сферах суспільного життя. Звідси очевидно, що велика частина процесів і явищ, що відбуваються в соціально-економічній сфері, виступають причинами виникнення і регуляторами матеріальних, фінансових та інформаційних потоків.

Більшість авторів у своїх визначеннях вживають терміни «матеріальний потік» або «потік матеріальних ресурсів», підкреслюючи основний об'єкт логістичного як наукового і практичного спрямування. Багато вітчизняних авторів також згадують «інформаційний потік» і його взаємодія з матеріальними і фінансовими потоками, але жодне з визначень не містить терміну «сервісний потік» або «потік послуг», що звукує об'єкт логістичної системи. Наймісткішим слід вважати визначення. І. Сергеева, який охарактеризував логістику з академічної і бізнес позицій: «Логістика – це наука про управління та оптимізації матеріальних потоків, потоків послуг і пов'язаних з ними інформаційних і фінансових потоків у певній мікро-, мезо- або макроекономічній системі для досягнення поставлених перед нею цілей». З позицій бізнесу. І. Сергеев характеризує логістику так: «Логістика – це інтегральний інструмент менеджменту, що сприяє досягненню стратегічних, тактичних або оперативних цілей організації бізнесу за рахунок ефективного з точки зору зниження загальних витрат і задоволення вимог кінцевих споживачів до якості продуктів і послуг управління матеріальними та (або) сервісними потоками, а також супутніми їм потоками інформації та фінансових коштів». Зробивши ретельний аналіз та враховуючи все вищесказане, визначення логістики сформульовану автором даної роботи, звучить так: «Логістика промислового підприємства – це методологічний та науково-практичний інструмент управління сукупності матеріальних, фінансових, інформаційних, сер-

вісних, а також потоків послуг, що базується на інтегруючу роль інформаційного потоку в економічних системах і застосовується для мінімізації загальних витрат, максимізації якості продукції (послуг), прибутку та повноти задоволення потреб споживачів».

Висновок

Завдяки запропонованому, більш вдосконаленому визначенню «логістики промислового підприємства» з'являється можливість найбільш чітко конкретизувати підходи до логістичних підходів, які призведуть до підвищення ефективності діяльності роботи промислового підприємства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Плоткин Б.К. Основы логистики: учебное пособие. – Л.: ЛЭФИ, 1991. – 54 с.
2. Сметов А.А. Основы транспортной логистики. – М: Транспорт, 1995. – 197 с.
3. Родников А.Н. Логистика: терминологический словарь. – М.: Экономика, 1995. – 205 с.
4. Плоткин Б.К. Основы теории и практики логистики: методические указания. – СПб.: СПбУЭиФ, 1996. – 96 с.
5. Логистика: учебное пособие / Под ред. Б.А. Аникина. – М: ИНФРА, 1997. – 326 с.
6. Литвиненко В.А., Родников А.Н. Логистика та маркетинг в управлінні виробництвом. Оглядова інформація // Матеріально-технічне постачання. – М.: ЦНДІ-ТЕМС. – 1991. – Вип.1. – 68 с.
7. Ринок і логістика / Під. Ред. М.П. Гордона. – М: Экономика, 1993. – 144 с.
8. Гордон М.П., Тишкин Є.М., Усков Н.С. Як здійснювати економічну доставку товару вітчизняному і зарубіжному покупцеві. – М.: Транспорт, 1993. – 64 с.
9. Новиков О.А., Семенов А.І. Производственно-коммерческая логистика. НаВиробничо-комерційна логістика: учебное пособие. – СПб: СПбУЭиФ, 1993. – ч. I. – 164 с., ч. II. – 44 с. Семенов А.И. Предпринимательская логистика. – СПб: СПбУЭиФ, 1994. – ч. I. – 124 с., ч. II. – 175 с.
10. Досвід роботи транспортно- експедиційних фірм за кордоном, їх роль в організації систем логістики / Домніна С.В. та ін. – М.: АСМАП, 1994. – 43 с.
11. Афанасьева Н.В. Логистические системы и русские реформы. – СПб: СПбУЭиФ, 1995. – 147 с.
12. Залманова М.Є. Закупівельна та розподільна логістика: навчальний посібник. – К.: Київський держ. техн. ун-т, 1992. – 80 с.
13. Сметов А.А. Введення в логістику. – М.: Транспорт, 1993. – 112 с.

Надійшла до редакції 18.11.2014
Рецензент: д.е.н., проф. В.П. Колесніков

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ
ПОСТРОЕНИЯ СИСТЕМЫ ЛОГИСТИКИ
ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ**

Кучкова О.В.

Исследованы теоретические вопросы формирования логистики промышленного предприятия. Проанализированы взгляды зарубежных ученых на определение понятия «логистической системы». Анализ определений понятия логистической системы в западной литературе приводит к выводу, что многие авторы пользуются различными терминами, которые описывают по сути одинаковые логистические активности. Рассмотрены подходы к исследованиям теоретических основ логистической деятельности предприятия. При использовании логистического подхода к деятельности предприятий и фирм следует обратить внимание на то, что комплексное прикладное использование логистической системы возможно лишь при достижении определенного уровня развития экономики и мышления. Степень применения логистики является косвенным критерием уровня развития общества. В статье представлено собственное видение категории «логистика промышленного предприятия». Благодаря предложенному, более усовершенствованному определению «логистики промышленного предприятия» появляется возможность наиболее четко конкретизировать подходы к логистическим подходам, которые приведут к повышению эффективности деятельности работы промышленного предприятия.

Ключевые слова: логистика, логистическая деятельность, логистика промышленного предприятия, логистическая система.

**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES OF
CONSTRUCTION OF THE LOGISTICS SYSTEM OF THE
INDUSTRIAL ENTERPRISE**

Kuchkova O.V.

Theoretical aspects of the formation of logistics and industrial enterprises, have been studied. The opinions of foreign scholars on the definition of «logistics system» have been analyzed. Analysis of the definitions of logistics system in Western literature leads to the conclusion that many authors use different terms to describe essentially the same logistics activities. Approaches to studies of the theoretical foundations of logistics activities of the company have been examined. When using logistic approach to the activities of enterprises and firms we should pay attention to the fact that the complex application using logistic system is possible only when a certain level of economic development and thinking. The degree of application of logistics is an indirect criterion of the level of development of society. The article presents its own vision of the category «logistics industrial enterprises». Due to proposed things, a more advanced definition of «industrial logistics enterprise» appears most clearly specify the approaches to logistics approaches that will increase the efficiency of the work of industrial enterprises.

Keywords: logistics, logistics activities, logistics industrial enterprise logistics system.